

AB VE KKTC HUKUKU AÇISINDAN YEŞİL HAT TÜZÜĞÜ

Hacer Soykan ADAOĞLU*

ÖZET

1 Mayıs 2004 tarihine kadar, Kıbrıs sorununa bir çözüm bulunamaması sonucunda, 'Kıbrıs Cumhuriyeti' adanın bütününe temsilen Avrupa Birliği (AB) üyesi olmuştur. Bu durum adada yeni bir status quo'nun oluşmasına yol açmıştır. 16 Nisan 2003 tarihli Katılım Antlaşması 10. Protokolü uyarınca, AB müktesebatının adanın kuzeyinde uygulanması askıya alınmıştır. Bu nedenle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ya da adanın kuzeyi AB sınırları içinde yer almakta ancak İç Pazar'ın alanı dışında kalmaktadır. 10. Protokolün 2. maddesi uyarınca, kuzeyde AB müktesebatının askıda oluşu, kuzey ve güney arasındaki mal, kişi ve hizmetlerin dolaşımına uygulanacak özel bir rejimin kurulmasını gerekli kılmaktadır. Yeşil Hat Tüzüğü bu gerekliliğin bir sonucudur. Bu makalede Yeşil Hat Tüzüğü'nün içeriği, hukuki niteliği ve uygulanması, AB ve KKTC hukuku ile karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yeşil Hat Tüzüğü, Avrupa Birliği Hukuku, Etkili Kontrol, Katılım Antlaşması, Kıbrıs Sorunu ve AB, Serbest Dolaşım, Gümrük Birliği.

ABSTRACT

Since a final settlement could not be reached by 1 May 2004, the Republic of Cyprus became a member of the European Union on behalf of the whole island. This situation has created a new status quo on the island. According to Protocol 10 of the Accession Treaty dated 16 April 2003, the application of the Union acquis to North has been suspended. Therefore, Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) or the North

---

* Doğu Akdeniz Üniversitesi (KKTC), Hukuk Fakültesi Öğretim Görevlisi, Dr.

*is within the European Union borders but it is outside the territory of the internal market. According to Article 2 of Protocol 10, the suspension of the *acquis* in the North makes it necessary to provide a special regime for the movement of persons, goods and services across the line between North and South of the island. "Green Line Regulation" is the outcome of this necessity. This article examines the content, legal nature and implementation of the Green Line Regulation in comparison with the EU and TRNC laws.*

Keywords: *Green Line Regulation, European Union Law, Effective Control, Accession Treaty, Cyprus Conflict and European Union, Free Movement, Customs Union.*

GİRİŞ

Kıbrıs sorununa kalıcı bir çözüm bulunması amacıyla başlatılan girişimler, Aralık 2002 tarihindeki Kopenhag Zirvesi'ne kadar sonuçlanamamıştır. Bu nedenle, 16 Nisan 2003 tarihinde 10 üye ülkenin Avrupa Birliği (AB)'ne katılımının gerçekleştiği Katılım Antlaşması'nı Kıbrıs Rum Yönetimi, Kıbrıs Cumhuriyeti adına ve adanın bütününi temsil eder şekilde imzalamıştır. Avrupa Komisyonu, Kıbrıs Rum Yönetimi'nin AB'ne tam katılımının gerçekleşeceği 1 Mayıs 2004'ten önce adada bir çözüme ulaşamayacağı olasılığını göz önüne alarak, Kıbrıs'ın AB'ne katılımının hukuki çerçevesini düzenleyen ve Katılım Antlaşması'na eklenen 10. Protokolü hazırlamıştır. Katılım Antlaşması'nın imzalanması ve 15 üye ülkenin parlamentolarınca onaylanmasından sonra Kıbrıs bir bütün olarak resmen AB üyesi haline gelmiştir. Bu sayede Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar AB vatandaşı olmuştur.

Adada çözüme ulaşamaması nedeniyle AB müktesebatının güneye de uygulanmasının durdurulması ya da Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'nin ayrı bir devlet olarak tanınması olasılığı bulunmamaktadır. Bu nedenle, 10. Protokolün 1. maddesi ile AB müktesebatının "Kıbrıs Cumhuriyeti hükümetinin etkili kontrolü dışındaki bölgelerde"¹ uygulanması askıya alınmıştır. Adada bir çözüme ulaşılması ve 'birleşik bir Kıbrıs (*reunited Cyprus*)' in² AB'nde yerini alması isteğini dile getiren AB, çözüme kadar geçecek süre içinde Kıbrıs Türk toplumunun ekonomik kalkınmasının sağlanması, kuzey ve güney arasındaki ticari ilişkilerin düzenlenmesi ve kuzeyle AB arasında bir bağ oluşması amacıyla birtakım geçiş dönemi düzenlemeleri tasarlamaya başlamıştır.

Bu amaçla Komisyon, 3 Haziran 2003 tarihinde "Kıbrıs'ın Kuzeyinin Ekonomik Kalkınmasının ve Birliğe Yakınlaşmasının Desteklenmesine İlişkin"³ bir öneri paketi hazırlayarak Konsey'e, Parlamento'ya ve ilgili komitelere sunmuştur. 24 Nisan

¹ 16 Nisan 2003 tarihli Katılım Antlaşması 10. Protokolü Gerekçe kısmı 3. paragrafı adanın kuzeyini belirtmek için şu tanıma yer vermektedir: "...areas of the Republic of Cyprus in which the Government of Republic of Cyprus does not exercise effective control".

² 12 Aralık 2003 Kopenhag Zirvesi Sonuç Bildirgesi, paragraf: 12.

³ COM (2003) 325, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, Economic and Social Committee and Committee of Regions, 3.6.2003.

2004'te yapılan Referandum'dan Türk tarafından 'Evet' ve Rum tarafından 'Hayır' yanıtının çıkması, Kıbrıs Rum Yönetimi'nin adanın bütününe temsilen AB'ne üye olmasını engelleyememiş, ancak, adada yeni bir durumun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu gelişmeler ışığında Komisyon'un Referandum öncesi hazırladığı Yeşil Hat Tüzüğü taslağı, Referandum sonuçları ve Kıbrıs Türk tarafının talepleri ve eleştirileri de göz önüne alınarak değiştirilmiş ve Konsey'de onaylanarak 30 Nisan 2004'te Birlik Resmi Gazetesi'nde yayımlanmıştır.⁴

Yeşil Hat Tüzüğü ve sonrasında Komisyon tarafından hazırlanıp Konsey'e sunulan "Mali Destek Tüzüğü"⁵ ve "Doğrudan Ticaret Tüzüğü"⁶ taslakları ile AB – KKTC – Kıbrıs Cumhuriyeti ilişkilerinde yeni bir süreç başlamıştır. Bu makalenin yazıldığı dönemde Mali Destek ve Doğrudan Ticaret Tüzükleri henüz yasalaşmadığından, daha sonraki bir çalışmanın konusu olarak, bu çalışmanın kapsamı dışında tutulmuşlardır. Bu makalede, Yeşil Hat Tüzüğü'nün hukuki çerçevesi, içeriği, AB hukuku ve KKTC hukuku açısından özelliği ele alınacaktır.

I. 16 NİSAN 2003 TARİHLİ KATILIM ANTLAŞMASI 10. PROTOKOLÜ VE KKTC'NİN DURUMU

16 Nisan 2003 tarihinde imzalanan ve üye ülkelerin parlamentolarınca onaylanıp, 1 Mayıs 2004 tarihinde yürürlüğe giren Katılım Antlaşması'na eklenen 10. Protokol, Kıbrıs'ın özel durumu göz önüne alınarak kaleme alınmıştır. Protokol'ün giriş kısmında Kıbrıs'ta henüz kapsamlı bir çözüme ulaşılmamış olduğu ve bu nedenle "Kıbrıs Cumhuriyeti hükümetinin etkili kontrolü dışındaki bölgelerde" AB müktesebatının askıya alınması gerektiği belirtilmiş,⁷ çözüme ulaşılması halinde askıya alınma işleminin kaldırılacağı da vurgulanmıştır.⁸ KKTC'ni daha doğrusu adanın kuzeyini ifade etmek için kullanılan etkili kontrol dışındaki bölge tanımlaması daha sonra Yeşil Hat Tüzüğü'nde ve Komisyon'un KKTC'nin izolasyonuna son vermek amacıyla hazırladığı Tüzük tasarılarında da yer almıştır. Oysa Komisyon'un 3 Haziran 2003 tarihinde hazırladığı yukarıda sözü edilen pakette KKTC veya kuzeyi ifade etmek için '*northern part of Cyprus*'⁹ ifadesine yer verilmişti. Ancak, Komisyon daha sonra hazırladığı metinlerde Katılım Antlaşması'ndaki tanımlamaya sadık kalmıştır. Yeşil Hat Tüzüğü'nün sadece bir yerinde '*northern part of Cyprus*' ifadesine yer verilmiştir.¹⁰

⁴ 866/2004 Council Regulation (EC) on a regime under Article 2 of Protocol 10 of the Act of Accession, OJ L161, 30.4.2004.

⁵ COM (2004) 465 final, 2004/0145 (CNS) Proposal for a Council Regulation establishing an instrument of financial support for encouraging the economic development of the Turkish Cypriot Community, 7.7.2004.

⁶ COM (2004) 466 final, 2004/0148 (ACC) Proposal for a Council Regulation on special conditions for trade with those areas of the Republic of Cyprus in which the Government of the Republic of Cyprus does not exercise effective control, 7.7.2004.

⁷ Katılım Antlaşması 10. Protokolü madde 1 (1).

⁸ Katılım Antlaşması 10. Protokolü madde 1 (2).

⁹ COM (2003) 325, s. 2,3,4.

¹⁰ Yeşil Hat Tüzüğü Gerekçe Kısmı paragraf 6: "...who are legally residing in the northern part of Cyprus".

Bu tanımlama ile AB, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni iki ayrı bölgeye ayırmıştır: Kıbrıs Cumhuriyeti hükümetinin etkili kontrolü altındaki bölge ve Kıbrıs Cumhuriyeti hükümetinin etkili kontrolü altında olmayan bölge. Bu belirleme ile AB, adanın kuzeyinin Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 'egemenliği' altında olmadığı gerçeğini de yasalaştırmıştır. Ancak Kıbrıs Cumhuriyeti hükümetinin etkili kontrolü altında olmayan bölgede, etkili kontrolün kimde olduğu konusunda da herhangi bir tanımlama ya da belirtme yapmamıştır. Bu konunun irdelenmesi bu makalenin amacı dışındadır.¹¹ Ancak, Yeşil Hat Tüzüğü'ndeki düzenlemeler açısından da önemli bir konu olduğundan, kısaca AB'nin bu tanımlaması üzerinde durmakta yarar vardır.

Uluslararası hukukta devletin varlığından söz ederken aşağıdaki tanımlamaya yer verilmektedir: "Bir devlet ancak, bir ülke, bu ülke üzerinde yerleşmiş bir insan topluluğu ve bu topluluk ve ülke üzerinde geçerli olan bir kamu gücüne sahip olmak koşuluyla vardır."¹² Daha da önemlisi kamu gücü olarak nitelenen 'etkili kontrol', devletin kurucu unsuru olarak görülmektedir.¹³ Buna göre, hükümetin etkili kontrol uygulaması, bir hukuk düzeni kurmayı ve uygulayabilmeyi içermektedir.¹⁴ Kıbrıs'ın kuzeyinde etkili kontrolden yoksun olmak, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin adanın tümünün devleti olma özelliğini tartışılır hale getirirse de tamamen ortadan kaldırmamaktadır. Bir toprak parçası üzerindeki etkili kontrol unsuru geçici olarak ortadan kalksa bile, devletin varlığı devam etmektedir. Buradaki esas amaç, hükümetin tekrar etkili kontrolü sağlama olasılığının bulunmasıdır.¹⁵

Kıbrıs Cumhuriyeti devletinin kuzeyde etkili kontrol uygulamadığına ilişkin vurgunun Kıbrıs Cumhuriyeti'nin varlığına etkisi ayrı bir inceleme konusudur. Ancak burada önemli olan nokta Kıbrıs Cumhuriyeti dışında bir 'varlığın ya da entitenin' adanın kuzeyinde etkili kontrol uyguladığı gerçeğidir. Bu nedenle adanın kuzeyine ilişkin herhangi bir hukuki uygulamanın Kıbrıs Cumhuriyeti aracılığı ile yapılamayacağı da açığa kavuşturulmuştur.

Bilindiği üzere AB hukuku uyarınca, AB hukukunun ulusal alanda uygulanması üye ülkeler aracılığı ile gerçekleşmekte ve yasama, yürütme ve hatta yargı organlarının AB hukukunu uygulamamasından üye devlet sorumlu olmaktadır. Kıbrıs Cumhuriyeti hükümetinin etkili kontrol uygulamadığı bir bölgeye AB hukukunu uygulayabilmesi de mümkün değildir. Bu belirlemeye bağlı olarak 10. Protokol'ün 1. maddesi Kıbrıs Cumhuriyeti hükümetinin etkili kontrolü altında olmayan bölgelerde AB müktesebatının askıya alınmasını hükme bağlamıştır. Askıdan indirme işleminin Komisyon'un önerisi ile Konsey'in oybirliği ile alacağı kararlarla gerçekleşeceği de

¹¹ Konu ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bakınız; Kudret Özersay, "Avrupa Birliği Normları ve AİHM Kararları Çerçevesinde Kuzey Kıbrıs", *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 2, Bahar 2004, s.49-64.

¹² Hüseyin Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk Dersleri, II.Kitap*: Ankara, Turhan Kitabevi, 1999, s. 6.

¹³ Peter Malanczuk, *Akehurt's Modern Introduction to International Law*: London, Routledge, 1998, s. 77.

¹⁴ *Ibid.*, s. 77.

¹⁵ *Ibid.*, s. 78.

belirtilmiştir.¹⁶ Adı geçen Protokol'ün 2. maddesi etkili kontrol altında olan bölge ile olmayan bölge arasındaki 'hat (*line*)'ta AB müktesebatının nasıl uygulanacağına ilişkindir. Bu madde uyarınca, 'hat' olarak belirlenen alana AB hukukunun uygulanmasına ilişkin kuralları Konsey, Komisyon'dan gelecek öneri üzerine oybirliği ile alacağı kararla belirleyecektir. Esasen bu prosedür, Avrupa Toplulukları (AT) Antlaşması'nın 308. maddesine dayanmaktadır. Bu madde uyarınca, Konsey, AT Antlaşması'nda belirtilmemiş, ancak, Ortak Pazar'ın işleyişi açısından gerekli görülen işlemleri yerine getirme konusunda üstü kapalı yetki ile donatılmıştır. Ancak, böyle bir durumda oybirliği esası uygulanmaktadır.

Katılım Antlaşması 10. Protokolü 3 (1). maddesi, AB'nin adanın kuzeyine ilişkin ekonomik açılımlar getirmesine olanak sağlamaktadır. Bu madde uyarınca, Protokol'de belirtilen hiçbir düzenlemenin 'bölgeler (*areas*)' diye adlandırılan kısımdaki ekonominin gelişmesine olanak sağlayacak önlemlerin alınmasına engel oluşturmayacağı belirtilmiştir. Bu madde daha sonra Komisyon tarafından hazırlanan ve Konseye sunulan Doğrudan Ticaret Tüzüğü ve Mali Destek Tüzüğü'ne de hukuki dayanak teşkil etmiştir.

II. YEŞİL HAT TÜZÜĞÜ'NÜN İNCELENMESİ

29 Nisan 2004'te Konsey tarafından kabul edilen ve 30 Nisan 2004'te Birlik Resmi Gazetesi'nde yayımlanan Yeşil Hat Tüzüğü'nün tam olarak uygulanabilmesi için Komisyon tarafından bir uygulama tüzüğü çıkarılması öngörülmüştü.¹⁷ 10 Ağustos 2004 tarihinde kabul edilen ve 20 Ağustos 2004'te Birlik Resmi Gazetesi'nde yayımlanan Komisyon Tüzüğü ile Yeşil Hat Tüzüğü uygulanmaya başlamıştır.¹⁸

Yeşil Hat Tüzüğü hukuki dayanağını Katılım Antlaşması 10. Protokolü 2 (1). maddesinden almaktadır. Yukarıda da değinilen bu madde uyarınca Konsey, Komisyon'dan gelecek öneri üzerine, oybirliği ile alacağı kararla, AB hukukunun, Kıbrıs Cumhuriyeti hükümetinin etkili kontrolü altında olan ve olmayan bölge arasındaki hatta uygulanmasına ilişkin kuralları belirlemekle yetkilendirilmiştir.¹⁹

11 paragraflık gerekçe, 12 madde ve 2 ekten oluşan Yeşil Hat Tüzüğü şu konuları içermektedir:

- AB vatandaşlarının serbest dolaşımı;

¹⁶ Katılım Antlaşması 10. Protokolü, madde 1(2).

¹⁷ Yeşil Hat Tüzüğü, madde 4(12).

¹⁸ 1480/2004 Commission Regulation (EC) laying down specific rules concerning goods arising from the areas not under effective control of the Government of Cyprus in the areas in which the government exercises effective control, OJ L 272/3, 20.8.2004.

¹⁹ Katılım Antlaşması 10. Protokolü madde 2: "The Council, acting unanimously on the basis of a proposal from the Commission, shall define the terms under which the provisions of EU law shall apply to the line between those areas referred to in Article 1 and the areas in which the Government of the Republic of Cyprus exercises effective control".

- 3. ülke vatandaşlarının Kıbrıs Cumhuriyeti tarafından geçerli kabul edilecek ikâmet izni, seyahat belgesi veya vizesi taşımaları halinde serbest dolaşımı;
- Tamamıyla kuzeyde elde edilen ya da kuzeyde işlenen malların güneye geçişi;
- Kuzeyden güneye hizmetlerin dolaşımı

Görüldüğü gibi Yeşil Hat Tüzüğü sadece kuzey ve güney arasında kişilerin, malların ve hizmetlerin dolaşımını öngörmekte, kuzey ile AB arasında herhangi bir doğrudan ilişki kurmamaktadır.

A. Tüzüğün Gerekçe Kısmı

Yeşil Hat Tüzüğü AB hukuku açısından kendine özgü düzenlemeler içermektedir. 11 paragraflık gerekçe kısmı da bu kendine özgü düzenlemelerin nedenlerini açıklamaktadır. Gerekçede, ‘hat’ın AB’nin dış sınırını oluşturmadığı ancak müktesebatin askıda olması nedeniyle, malların, hizmetlerin ve kişilerin hat üzerindeki hareketini düzenleyecek kurallara ihtiyaç olduğu belirtilmektedir. Tüzüğün uygulanmasında ana sorumluluğun Kıbrıs Cumhuriyeti’ne ait olduğu da vurgulanmaktadır.²⁰ Yeşil Hat Tüzüğü, adanın kuzeyi ve güneyi arasındaki ilişkileri düzenleme yetkisinin Kıbrıs Cumhuriyeti’nde değil, AB’de olduğunun vurgulanması açısından da önemlidir.

Gerekçenin 10. paragrafı AB hukuku açısından ilginç bir paragraftır. Bu paragraf uyarınca Kıbrıs Cumhuriyeti hükümetinin ‘hat’ta uygulanacak kurallara ilişkin politika değişikliğine gitmesi durumunda, Tüzük’teki maddeler ile çelişmeyi önlemek amacıyla, bu değişikliklerin yürürlüğe konulmazdan önce Komisyon’a bildirilmesi öngörülmektedir. Bu sayede Komisyon, Tüzük’le uyumsuzluğu engellemek için gerekli önlemleri alma şansına sahip olacaktır.²¹ Bu paragraf Avrupa Toplulukları hukukunun anayasal prensibi olan öncelik prensibi ile çelişmektedir. Bilindiği üzere tüzükler, iç hukukta doğrudan uygulanan ve üye ülkeleri, onların uyuğundaki gerçek ve tüzel kişileri ve AT kurumlarını bağlayan metinlerdir. AT hukukunun önceliği ilkesi uyarınca da hiçbir iç hukuksal metin tüzüklere aykırı olamaz ve daha sonra çıkarılacak herhangi bir iç hukuksal düzenleme ile içerikleri değiştirilemez ve uygulanmaları engellenemez.²² AT hukukunun yerleşmiş anayasal prensibine karşın, Yeşil Hat Tüzüğü’nün Kıbrıs Cumhuriyeti’ne tüzüğün uygulanmasını etkileyecek düzenleme yapma yetkisi tanınması ve Komisyon’u da Tüzük’le bu düzenlemeler arasında uyumu sağlayacak önlemleri almakla yetkilendirilmesi, ancak, konunun kendine özgü niteliği ile açıklanabilir. Buna

²⁰ Yeşil Hat Tüzüğü paragraf 4: “Since the abovementioned line does not constitute an external border of the EU, special rules concerning the crossing of goods, services and persons need to be established, the prime responsibility for which belongs to the Republic of Cyprus”.

²¹ Yeşil Hat Tüzüğü paragraf 10: “Since any change in the policy of the government of the Republic of Cyprus with regard to the line may pose problems of compatibility with the rules established by this regulation, such changes should be notified to the Commission, prior to their entry into force, in order to allow it to take appropriate initiatives so as to avoid inconsistencies”.

²² T.C. Hartley, *The Foundations of European Community Law*: New York, Oxford University Press, 2003, s. 227.

karşın, Tüzüğün 10. maddesi daha farklı bir düzenlemeyi öngörmektedir. Buna göre, Kıbrıs Cumhuriyeti hükümetinin, kişilerin ve malların hattan geçişine ilişkin herhangi bir politika değişikliğinin geçerli olabilmesi için, Komisyon'a bildirilmesi ve Komisyon'un da 1 ay içinde buna itiraz etmemiş olması gerekmektedir. Komisyon gerekli görmesi halinde, Egemen Üsler Bölgesi'nin etkileneceği durumlarda İngiltere'ye de danışarak, Tüzüğün ulusal normlarla uygunluğunu güvence altına almak amacıyla Tüzükte değişiklik yapma yetkisine sahiptir. Görüldüğü gibi bu prosedür de AT hukukunun önceliği ilkesi ile tam olarak uyuşmamaktadır. Ayrıca kuzeydeki otoritenin yapacağı politika değişikliği durumunda Yeşil Hat Tüzüğü'nün nasıl değerlendirileceği konusuna hiç değinilmemiştir. Dahası, Tüzüğün hiçbir yerinde kuzeydeki otoritelerle herhangi bir iletişim veya uygulamaya ilişkin danışma ya da görüş alma gibi bir düzenleme yer verilmemiştir.

B. Kişilerin Dolaşımına İlişkin Düzenlemeler

Tüzüğün I. Kısmı 'Genel Hükümler' başlığını taşımakta ve tanımlara yer vermektedir. Tüzüğün ikinci kısmı 'Kişilerin Geçiş'i başlığını taşımakta ve güneyden kuzeye ve kuzeyden güneye kişilerin geçişini düzenlemektedir. Tüzüğün 2. maddesi Kıbrıs Cumhuriyeti'ne hattan geçen kişilere kontrol uygulama yetkisini tanımaktadır. Bu düzenlemenin gerekçesi Tüzüğün gerekçe kısmı 4. paragrafında yer almaktadır. Buna göre, bölge olarak nitelenen KKTC "geçici olarak... özgürlük, güvenlik ve adalet alanı dışında bulunduğundan, illegal göç ve göç tehdidine karşı, AB güvenliğinin korunmasına ilişkin standartlara eşdeğer koruma sağlayacak özel düzenlemelere ihtiyaç"²³ olduğu belirtilmektedir.

Özgürlük, güvenlik ve adalet alanı (*area of freedom, security and justice*) Maastricht Antlaşması 2. maddesi ile getirilen bir kavramdır ve bu alanın oluşturulması Avrupa Birliği'nin amaçlarından biri olarak öngörülmektedir. AB vatandaşlarının bu alan içinde serbest ve güvenli bir şekilde dolaşması amaçlanmaktadır. Bu amacın gerçekleşmesi ise AB sınırlarının daha güvenli hale gelmesi ile mümkün görülmektedir.²⁴ Sınırların güvenli hale getirilmesi amacıyla bir takım önlemler alınması gerekmektedir. Bunların en önemlisi sınır kontrollerinin AB vatandaşlarının serbest dolaşımına olanak sağlayacak şekilde gerçekleşmesi ve 3. ülke vatandaşlarının yasadışı göç eylemlerine karşı da önlemler alınmasıdır.²⁵

Yeşil Hat Tüzüğü ile getirilen düzenleme de bu genel çerçeveye paralel nitelik taşımaktadır. Öngörülen sınır kontrolünün amacı, 3. ülke vatandaşlarının yasadışı göçünü kontrol etmek ve kamu güvenliği ve sağlığına karşı tehditleri araştırmak ve

²³ Yeşil Hat Tüzüğü Gerekçe Kısmı, paragraf 4: "...As the abovementioned areas are temporarily...outside the area of freedom, security and justice, the special rules should secure an equivalent standard of protection of the security of the EU with regard to illegal immigration and threats to public order...".

²⁴ COM (2002) 23 Commission Communication Towards Integrated Management of the External Borders of the Member States of the European Union, 24.1.2004.

²⁵ Catherine Barnard, *The Substantive Law of the EU – The Four Freedoms*: New York, Oxford University Press, 2004, s. 439.

önlemektir.²⁶ Dolayısıyla bunun dışında bir gerekçe ile kontrol yapılması mümkün değildir. Burada sadece Kıbrıs Cumhuriyeti otoritelerinin kontrolünden söz edilmekte ancak, KKTC otoritelerinin kontrol yetkisine ilişkin herhangi bir belirtme yapılmamaktadır. Uygulanması kuzeyi de ilgilendiren bu önemli Tüzük'te KKTC yetkilileri ya da kuzeydeki kamu otoriteleri tamamıyla yok sayılmaktadır. Burada AB, KKTC ya da kuzeydeki otoriteye ilişkin herhangi bir tanımlama ya da düzenleme yapmaktan ısrarla ve özenle kaçınmakta, AB'nin yapısını ve ilkelerini zedelemeyen, kuzeye ilişkin ya da kuzeye 'dokunan' düzenlemeler getirmeyi amaçlamaktadır.

Tüzüğün 2 (3). maddesi, 3. ülke vatandaşlarının hattan geçişinde aranabilecek şartları ve belgeleri düzenlemektedir. Buna göre, Kıbrıs Cumhuriyeti tarafından verilen bir ikamet belgesi, geçerli bir seyahat belgesi ya da gerekli görülmesi halinde Kıbrıs Cumhuriyeti vizesi taşıyan 3. ülke vatandaşlarının, kamu güvenliği ve sağlığı açısından tehlike oluşturmamaları durumunda kuzeyden güneye ve güneyden kuzeye geçmeleri mümkün kılınmıştır. AB vatandaşları için ise hiçbir şart öngörülmemiştir. Hem AB vatandaşlarının hem de 3. ülke vatandaşlarının adaya nereden giriş yaptıklarına ilişkin herhangi bir düzenleme ya da belirleme yapılmamıştır. Başka bir ifade ile adaya mutlaka Kıbrıs Cumhuriyeti hükümetinin yasal olarak kabul ettiği limanlardan giriş yapma gibi bir şart öngörülmemiştir. Yeşil Hat Tüzüğü'ndeki bu düzenleme Kıbrıs Rum Yönetimi'nin yıllardır uyguladığı sistem ve politikayı bir anda değiştirmiştir. Bugüne kadar Kıbrıs Rum Yönetimi, KKTC limanlarından adaya giriş yapanların 'yasa dışı' limanlardan giriş yaptıkları gerekçesi ile güneye geçişine izin vermemekteydi. Buna ek olarak, güneyden kuzeye gününbirlik geçişlere izin veren Kıbrıs Rum Yönetimi politikası da etkisiz hale gelmiştir. Bu bağlamda KKTC limanlarının 'yasa dışı liman' sayılması en azından AB açısından geçerliliğini yitirmiştir.²⁷ Yeşil Hat Tüzüğü'nün yürürlüğe girdiği ilk günlerde Kıbrıs Rum Yönetimi, kuzeyden güneye geçecek kişilere para cezası uygulayacağını açıklamış ancak AB'nden özellikle de Komisyon'dan gelen tepki üzerine, para cezası uygulanmasına ilişkin yasal düzenlemeyi koruduğunu ancak uygulamayacağını açıklamıştır.

C. Malların Geçişine İlişkin Düzenlemeler

Malların yeşil hat üzerinden geçişini düzenleyen iki ayrı tüzük vardır. Bunlardan birincisi Yeşil Hat Tüzüğü, ikincisi ise, Yeşil Hat Tüzüğü 4 (12). maddesine dayanılarak çıkarılan ve kuzeyden güneye geçecek mallara ilişkin özel kuralları düzenleyen Komisyon Tüzüğü'dür²⁸. Öncelikle Yeşil Hat Tüzüğü'ndeki düzenleme ele alınacak, daha sonra ise Komisyon Tüzüğü'ndeki düzenlemeler incelenecektir.

1. Yeşil Hat Tüzüğü'ndeki Düzenleme

Malların hat üzerindeki dolaşımını düzenleyen Tüzüğün III. Kısmı'nın 4. maddesi kuzeyden güneye geçecek mallara ilişkindir ve "*Treatment of goods arriving from the areas not under the effective control of the Government of the Republic of Cyprus*"

²⁶ Yeşil Hat Tüzüğü madde 2(1).

²⁷ Özersay, s. 52.

²⁸ Commission Regulation (EC) No 1480/2004, OJ L 272/3, 20.8.2004.

başlığını taşımaktadır. Bu madde uyarınca iki grup malın kuzeyden güneye geçişi olanaklıdır:

- Tamamıyla kuzeyde elde edilen ürünler ve,
- Ekonomik bir değer haline gelebilmek için, kuzeyde bu amaçla kurulmuş kuruluşlarda işlenerek üretilen ürünler.

Güneye geçişine olanak tanıyan mallara ilişkin olarak 2913/92 sayılı Topluluk Gümrük Yasası (*Community Customs Code*)²⁹ olarak adlandırılan Konsey Tüzüğü'nün 23 ve 24. maddelerine atıfta bulunulmuştur. Adı geçen Tüzüğün 23. maddesi 'tamamıyla bir ülkeden elde edilen mallar (*goods wholly obtained in a country*)' in neler olduğunu saymaktadır. Bu ürünler genel olarak 'doğal ürünler' adı ile de anılmakta³⁰ ve bir ülkede elde edilen bitkisel, hayvansal ürünler ile avcılık ve balıkçılık ürünlerini, mineral ürünleri ve deniz yatağından elde edilen ürünleri kapsamaktadır. 24. madde ise üretimi birden fazla ülkede gerçekleşen malların menşeinin tespiti ile ilgilidir. Buna göre, üretim amacıyla kurulan ve gerekli donanımlara sahip olan bir kuruluşta işlenen ve en son şekli ile esaslı ekonomik değer kazanan ve sonuç itibarı ile yeni ürün veya üretimin önemli bir aşaması haline gelen ürünler, bu işleme tabi tutuldukları ülkede üretilmiş sayılmaktadırlar. 24. madde bu tanımlamayı yapmakla birlikte, esaslı ekonomik değerden ya da yeni üründen ne anlaşılması gerektiğini belirtmemektedir. Bu belirleme Avrupa Toplulukları Adalet Divanı (ATAD) tarafından yapılmıştır.³¹

Atıfta bulunulan Topluluk Gümrük Yasası esasen üçüncü ülkelerden gelecek malların Topluluğa girişini ve gümrük işlemlerini düzenlemektedir. Her ne kadar Kıbrıs bir bütün olarak AB'ne üye olsa da, KKTC'nde AB müktesebatının askıya alınmış olması, kuzeyin Topluluk gümrük alanı dışında olması sonucunu doğurmaktadır. Dolayısıyla KKTC ya da kuzey hem AB'nin içinde hem de dışında yer almaktadır. Tüzükte, Topluluğun ithalat rejimini düzenleyen 3285/94 sayılı Konsey Tüzüğü'ne³² hiçbir atıfta bulunulmamıştır. Dahası, Yeşil Hat Tüzüğü'nün 4 (7). maddesi uyarınca Kıbrıs Cumhuriyeti, kuzeyden gelen ve güneyde tüketime yönelik olarak gönderilen mallara ithal mal işlemi yapmayacaktır. KKTC'nin konumu göz önüne alındığında bu anlaşılabilir bir durumdur. İthalat rejimi 3. ülkelerden gelecek mallara ilişkin düzenlemeleri içermektedir. Oysa Gümrük Yasası sadece 3. ülkelerden gelecek mallara değil, Topluluk gümrük alanı dışından gelecek mallara da uygulanabilmektedir. Gümrük Yasası 4(7). maddesi Topluluk malları (*Community goods*)'nı tanımlarken bu ayırımı yapmaktadır: "...*goods imported from countries or territories not forming part of the customs territory of the Community*". Görüldüğü gibi, malların dolaşımına

²⁹ 2913/92 Council Regulation (EEC) of 12 October 1992 establishing the Community Customs Code, OJ L 302, 19.10.1992.

³⁰ Barnard, s. 210.

³¹ Konu ile ilgili kararlar için bakınız; Case 49/76 Gesellschaft für Überseehandel mbH v. Handelskammer Hamburg (1977) ECR 41.; Case 93/83 Zentralgenossenschaft des Fleischergewerbes eG (Zentag) v. Hauptzollamt Bochum (1984) ECR 1098.; Case C-26/88, Brother International GmbH v. Hauptzollamt Giessen (1989) ECR I-4253.

³² 3285/94 Council Regulation (EC) of 22 December 1994 on the common rules for imports and repealing Regulation (EC) No 518/94, OJ L 349, 31.12.1994.

ilişkin atıfta bulunulan tüzükler dikkatle seçilmiş ve kuzeye ayrı bir ülke ya da 3. ülke konumu kazandıracak bir atıfta bulunmamaya özen gösterilmiştir.

Yeşil Hat Tüzüğü 4 (2). maddesi kuzeyden güneye geçecek malların herhangi bir gümrük vergisine veya eş değerde bir harca ya da gümrük bildirimine tâbi olmayacağını hükme bağlamaktadır. Bu anlamda kuzeyle güney arasında bir nevi gümrük birliği oluşturmaktadır.

Kuzeyden güneye geçecek mallara ilişkin belgeleri düzenleme yetkisi ise Kıbrıs Cumhuriyeti Hükümeti'nin rızası ile Kıbrıs Türk Ticaret Odası (KTTO)'na verilmiştir. Düzenlenen belgelerin geçerliliğini denetleme yetkisi ise Kıbrıs Cumhuriyeti'ne aittir.³³ Bu yetkilendirme C (2004) 2583 sayılı Komisyon Kararı³⁴ ile gerçekleşmiştir. Kararın muhatabı olarak sadece Kıbrıs Cumhuriyeti gösterilmiştir. Komisyon Kararı'nın gerekçesinde neden Kıbrıs Türk Ticaret Odası'nın böyle bir yetkiye uygun görüldüğüne ilişkin herhangi bir açıklama yer almamaktadır. Kıbrıs Türk Ticaret Odası 1958 yılında kurulmuş ve Uluslararası Ticaret Odası (*International Chamber of Commerce*) da dâhil olmak üzere birçok uluslararası kuruluşa üye olan bir meslek kuruluşudur. Dolayısıyla Kıbrıs Cumhuriyeti yasalarına göre kurulmuş ve tescil edilmiş bir kuruluştur.³⁵ O nedenle, Kıbrıs Cumhuriyeti açısından 'yasal' bir kuruluş olarak öngörülmektedir. Ayrıca Kıbrıs Türk Ticaret Odası Yasası 3 (1/d) maddesi uyarınca Kıbrıs Türk ihraç ürünlerine menşe şahadetnamesi vermeye de yetkilidir.³⁶

Tüzüğün 4 (11). maddesi tüzükteki koşulları taşıyan ürünlerin 2913/92 sayılı Topluluk Gümrük Yasası'na ilişkin Konsey Tüzüğü 4 (7) maddesi uyarınca 'Topluluk Malı (*Community goods*)' statüsünde olacağını hükme bağlamaktadır. Sözü edilen madde uyarınca Topluluk malı aşağıdaki malları kapsamaktadır:

- Topluluk gümrük alanı içinde madde 23'teki koşullara göre elde edilmiş ya da üretilmiş ürünler
- Topluluk gümrük alanının bir parçasını oluşturmayan ülkelere ya da alanlardan ithal edilmiş ve serbest dolaşımda bulunan mallar
- Başka ülkelere gelen ürünlerden Topluluk gümrük sınırı içinde üretilmiş ürünler.

Topluluk malı statüsü kazanan ürünlerin güney Kıbrıs üzerinden AB pazarlarına girişine ilişkin herhangi bir düzenleme tüzükte mevcut değildir.

Kuzeyden güneye geçecek mallara ilişkin ayrıntılı düzenlemeye karşın, güneyden kuzeye geçecek mallarla ilgili olarak tek bir madde ile düzenleme getirilmiştir. Yeşil

³³ Yeşil Hat Tüzüğü madde 4 (6).

³⁴ 866/2004 Commission Decision of 7 July 2004 on the authorisation of the Turkish Cypriot Chamber of Commerce according to Article 4 (5) of Council Regulation (EC), OJ L 272/12, 20.8.2004.

³⁵ Kıbrıs Türk Ticaret Odası'na ilişkin daha geniş bilgi için bakınız; <www.ktto.net>

³⁶ 21/1981 Sayı 12.5. 1981 tarihli Kıbrıs Türk Ticaret Odası Yasası.

Hat Tüzüğü 5. maddesi uyarınca, güneyden kuzeye geçecek mallara ihracat işlemi yapılması yasaklanmıştır. Tüzüğün bütününde olduğu gibi burada da KKTC ya da kuzeydeki otoritelere herhangi bir yükümlülük getiren ya da yetki veren düzenleme yapmaktan özenle kaçınılmıştır. Kuzeyden güneye geçecek mallarda giriş 'bölgesi' olan Kıbrıs Rum Yönetimi'ne hak ve yükümlülükler yüklenirken, güneyden kuzeye geçecek mallarda giriş 'bölgesi olan KKTC ya da kuzeydeki otoriteler tamamıyla yok sayılmış, herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. AB hukukunun özellikleri ve yapısı göz önüne alındığında bu durumu anlamak zor değildir. AB hukuk sisteminde tüzükler üye ülkeler ve onların uyruğundaki gerçek ve tüzel kişiler için bağlayıcıdır ve bu belirtilenlere hak ve yükümlülük yükleyebilir. 16 Nisan 2003 tarihli Katılım Antlaşması'nı tüm Kıbrıs adına Kıbrıs Cumhuriyeti'nin imzalamış olması gerçeği bu durumu ortaya çıkarmakta ve kuzeydeki otoritelere hukuki bir yetki ya da yükümlülük getirmeye engel oluşturmaktadır. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuzeyde etkili kontrol uygulamadığı saptaması, ne yazık ki, bu durumu ortadan kaldırmaya yetmemektedir.

2. Malların Geçişine İlişkin Komisyon Tüzüğü'ndeki Düzenleme

Yeşil Hat Tüzüğü 4(12). maddesi, Yeşil Hat Tüzüğü'nün tamamıyla kuzeyde üretilen mallar açısından 1 Mayıs 2004 tarihinde yürürlüğe gireceğini, bu kategori dışındaki malların hattan geçişine ilişkin kuralların belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu düzenlemeleri yapmakla da Komisyon yetkilendirilmiştir. Bu yetki üzerine Komisyon, 10 Ağustos 2004 tarihinde malların güneye geçişine ilişkin kuralları düzenleyen 'Uygulama Tüzüğü'nü' kabul etmiş ve Tüzük 20 Ağustos 2004'te Birlik Resmi Gazetesi'nde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.³⁷ Her ne kadar Komisyon Tüzüğü'nün tamamıyla kuzeyde elde edilen mallar dışındaki mallara uygulanacak kuralları düzenlemesi amaçlanmışsa da, Tüzüğün gerekçe kısmı 2. paragrafında, bu Tüzüğün kuzeyden güneye geçecek tüm mallara uygulanabileceği belirtilmiştir.

Kuzeyden güneye geçecek mallara ilişkin işlemleri ve denetimleri yapma konusunda KKTC hükümetinin herhangi bir yetkili kurumu değil, KTTO yetkilendirilmiş ve sorumluluk yüklenmiştir. Bu çerçevede KTTO, üreticinin ürüne ilişkin verdiği bilgilerin doğruluğunu kontrol edecek ve ürüne ilişkin bir menşee belgesi (*accompanying document*) düzenleyecektir. Tüzük ayrıca KTTO'ndan belge almak isteyen üreticiler için de bir takım yükümlülükler getirmektedir. AB hukuku çerçevesinde tüzüklerin hem üye ülkelere hem de tüzel ve gerçek kişilere yükümlülükler yükleyebilmesi bunu olanaklı kılmaktadır. Bu çerçevede *accompanying document* almak isteyen bir üretici ürettiği malın kuzeyde üretilmiş bir mal olduğunu beyan etmeli ve 3 yıl süreyle ürettiği malın üretimine ve satışına ilişkin tüm belgeleri saklamayı ve KTTO veya Komisyon yetkililerinin kontrol yapmasını kabul etmelidir.³⁸ Burada da, üreticilere böyle bir yükümlülük getiren iç hukuksal bir düzenleme yapılmış değildir. Tüzük ayrıca, KTTO'na belgeleri imzalamaya yetkili kişilerin ismini, ünvanını, imza ve mühür örneklerini Kıbrıs Cumhuriyeti hükümeti, Doğu Egemen Üsler Bölgesi ve

³⁷ 1480/2004, Commission Regulation (EC) laying down specific rules concerning goods arising from the areas not under the effective control of the government of Cyprus in the areas in which the government exercises control, OJ L 272/3, 20.8.2004.

³⁸ Komisyon Tüzüğü madde 2 (1).

Komisyon yetkililerine iletme yükümlülüğü getirmektedir.³⁹ Bu noktada da iç hukusal bir düzenleme henüz yapılmış değildir. Her ne kadar KTTO iç hukuk bakımından menşe belgesi vermeye yetkili olsa da, Tüzükle KTTO'na verilen yetki menşe belgesi düzenlemekle sınırlı değildir. İç hukukta gümrük dairesi yetkilileri tarafından yapılması öngörülen malın miktarına ilişkin denetimin de KTTO tarafından yapılması öngörülmektedir. Dolayısıyla KTTO'nun bu konuda iç hukukta yapılacak düzenlemelerle de yetkilendirilmesi hukuk devleti ilkeleri açısından önemlidir.

Bitki ve bitkisel ürünlerle ilgili olarak düzenlenmesi öngörülen sağlık belgelerinin Komisyon tarafından atanacak ve KTTO ile işbirliği içinde çalışacak uzmanlar tarafından düzenlenmesi öngörülmüştür. Bu uzmanlar üretim, hasat ve pazarlama aşamalarından gerekli kontrolü yapacak ve 'sağlık denetim raporu' (*report of phytosanitary inspection*) formunu doldurup, ürünler için düzenlenen menşe belgesine ekleyeceklerdir.⁴⁰ Uzmanlar ayrıca onaylanan bitkileri taşıyan kamyonları mühürleyecektir.⁴¹ Bu işlemlere olanak sağlayacak iç hukuksal düzenlemeler de henüz gerçekleşmemiştir. Kamyonların güneye geçişi ile Kıbrıs Cumhuriyeti yetkilileri belgeleri kontrol edecek ve gereksinim duyulan hallerde sağlık denetim raporu yerine geçecek bitki pasaportu (*plant passport*) düzenleyeceklerdir.⁴² Kıbrıs Cumhuriyeti ve Doğu Egemen Üsler Bölgesi yetkilileri hattan geçecek ürünlerin AB sağlık, güvenlik ve çevre, tüketicinin korunması ve korsan ürünlerin önlenmesi normlarına uygun olduğunu güvence altına almakla yükümlü kılınmıştır.⁴³

Görüldüğü gibi bu düzenlemelerin hiçbirinde KKTC otoriteleri ile doğrudan ya da dolaylı olarak herhangi bir ilişki kurulmamaktadır. Ancak burada önemle belirtilmesi gereken nokta ise, Yeşil Hat Tüzüğü'nü uygulamaya koyan KKTC yetkililerinin, iç hukukta bu konuda yapılması gereken hiçbir değişikliği yapma yoluna gitmemiş olmalarıdır.

Komisyon Tüzüğü'nün 7. maddesi 'acil durumlar (*emergencies*)' başlığını taşımakta ve Yeşil Hat Tüzüğü'nün 11(4). maddesi ile birlikte uygulanmaktadır. Buna göre, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin herhangi bir bölgesine (*region*) ciddi ve kalıcı ekonomik zarar veren ya da zarar verme tehlikesi taşıyan durumların ya da şartların ortaya çıkması durumunda ya da İç Pazar'ın işleyişini riske sokacak durum ya da şartların oluşması durumunda, Komisyon, Kıbrıs Cumhuriyeti hükümetine de danışarak durumun düzelmesini sağlayacak önlemleri alma yetkisine sahiptir. Alınan önlemlerin 10 gün içinde Konsey'e iletilmesi gerekmektedir. 21 gün içinde Konsey, ağırlıklı nitelikli oy çokluğu ile alacağı karar ile Komisyon tarafından alınan önlemleri değiştirme, düzeltme ya da iptal etme yetkisine sahiptir.⁴⁴ Burada dikkat çekici en önemli nokta, ekonomik zarara uğrayacak bölge için, etkili kontrol altında olan ve olmayan bölge ayırımı

³⁹ Komisyon Tüzüğü madde 2 (3).

⁴⁰ Komisyon Tüzüğü madde 3 (2).

⁴¹ Komisyon Tüzüğü madde 3 (3).

⁴² Komisyon Tüzüğü madde 3 (4).

⁴³ Komisyon Tüzüğü madde 4 (2).

⁴⁴ Yeşil Hat Tüzüğü Madde 11 (4).

yapılmadan sadece Kıbrıs Cumhuriyeti bölgesinden söz edilmiş olmasıdır. Dolayısıyla, KKTC'nin ciddi ve kalıcı bir ekonomik zarara uğraması ya da riskinin ortaya çıkması durumunda da, en azından teorik olarak, Komisyon'un gerekli önlemleri alma yetkisi doğmaktadır. Ancak, her iki Tüzüğün bütününde yer alan KKTC otoriteleri ile hiçbir ilişki kurmama prensibi burda da devam etmektedir. Ciddi ve kalıcı ekonomik zararın kuzeyde ortaya çıkması durumunda, Kıbrıs Cumhuriyeti yerine KKTC'de ilişki kurulan KTTO'na dahi danışılması öngörülmemiştir. Komisyon Tüzüğü'nün 'İletişim Yükümlülüğü (*Communication Obligation*)' başlığını taşıyan 8. maddesi yine aynı prensiple düzenlenmiştir. Burada da güneye geçen malların miktarı, değeri ve cinsine ilişkin doldurulan belgelerle ilgili olarak KTTO'nun Komisyon'a aylık bildirimlerde bulunması ve Komisyon'la iletişim kurması öngörülmekte ancak KKTC otoriteleri ile ilgili herhangi bir iletişimden söz etmemektedir. KTTO için getirilen iletişim yükümlülüğüne paralel bir yükümlülük de Kıbrıs Cumhuriyeti hükümeti için getirilmiştir. Ne KTTO ile Kıbrıs Cumhuriyeti hükümeti, ne de KKTC ile Komisyon arasında herhangi bir iletişime yer verilmiştir.

D. Hizmetlerin Dolaşımına İlişkin Düzenleme

Yeşil Hat Tüzüğü, kuzeyden güneye hizmet geçişine ilişkin olarak sadece katma değer vergisini düzenleyen bir hüküm öngörmektedir. Buna göre kuzeyden güneye servis satım işlemi, katma değer vergisi amaçları açısından güneyde kurulmuş tüzel kişiler ya da güneyde ikamet eden gerçek kişiler tarafından verilmiş ya da alınmış gibi kabul edilecektir.⁴⁵ Dolayısıyla, bu hizmetler, Kıbrıs Cumhuriyeti dışından gelen bir hizmet olarak nitelendirilmeyecek ve katma değer vergisi yerel servis sunucularına uygulandığı oran ve yöntemle uygulanacaktır.

E. Tüzüğün Uygulanması, Gözden Geçirilmesi ve İzlenmesi

Tüzüğün uygulanmasının sağlanması ve uygulamadan kaçınmanın önlenmesi konusunda Kıbrıs Cumhuriyeti ve Egemen Üsler Bölgesi yetkilileri gerekli önlemleri almakla görevlendirilmiştir.⁴⁶ Kuzeyde etkili kontrol uygulamadığı belirtilen Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Tüzüğün kuzeyde uygulanması konusunda gerekli önlemleri almakla yetkilendirilmesi pek gerçekçi görünmemektedir. Bu durumda amaçlanan, Tüzüğün sadece güneyde uygulanmasının güvence altına alınmasıdır.

Tüzüğün gözden geçirilip, izlenmesi konusundaki yetki ise Komisyon'a verilmiştir.⁴⁷

⁴⁵ Yeşil Hat Tüzüğü 7. maddesi: 'Taxation': "...These services shall for VAT purposes be deemed to have been supplied or received by persons established or having their permanent or usual residence in the areas of the Republic of Cyprus under the effective control of the Government of the Republic of Cyprus."

⁴⁶ Yeşil Hat Tüzüğü madde 8.

⁴⁷ Yeşil Hat Tüzüğü madde 11.

SONUÇ

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin tek başına adanın bütününe temsilen AB üyesi olması adada yeni bir politik ve hukuki durumun oluşmasına neden olmuştur. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin üyeliğine kadar adada bir çözüme ulaşılamamış ve buna bağlı olarak Annan Planı'nın yürürlüğe girememiş olması, AB ile KKTC arasında doğrudan hukuki ilişki zeminini de ortadan kaldırmıştır. AB ile Kıbrıslı Türkler arasındaki herhangi bir hukuki ilişki, ancak, AB'nin Katılım Antlaşması çerçevesinde resmi hukuki ilişkisi olan Kıbrıs Cumhuriyeti zemininde gelişmektedir. Bu yeni durumun ilk yansımalarından biri olan Yeşil Hat Tüzüğü, AB'nin adada yalnızca politik değil, hukuki olarak da çok önemli bir unsur olduğunu ortaya koymaktadır. Kuzey ve güney arasındaki – en azından ticari- ilişkilerin düzenlenmesinde AB önemli bir “hukuk koyucu” olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada en önemli olumsuzluk, bu hukuk koyma sürecinde Kıbrıslı Türkler'in söz sahibi olmayışıdır.

Kuzeyde AB müktesebatının askıda oluşu ve KKTC otoritelerinin de tanınmamış olması AB hukuku açısından kendine özgü düzenlemelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kıbrıs bir bütün olarak AB üyesidir ancak bu bütünü kuzeyi İç Pazar'ın dışındadır. İçinde bulunulan bu hukuki ve politik durum, İç Pazar'a ilişkin kendine özgü düzenlemeler ihtiyacını doğurmuştur. Yeşil Hat Tüzüğü esasen bu ihtiyacın bir ürünüdür.

Yeşil Hat Tüzüğü yalnız AB hukuku açısından değil, Kıbrıs Rum Yönetimi ve KKTC hukukları açısından da farklı düzenlemeler içermektedir. Kıbrıs Rum Yönetimi açısından durum, KKTC'ne oranla daha farklıdır. Tüzüklerin iç hukukta doğrudan ve öncelikli uygulanma özelliği, Kıbrıs Rum Yönetimi'nin konu ile ilgili yasalarını yürürlükten kaldırmasa da uygulanmalarını engellemektedir. Ancak KKTC için durum aynı değildir. KKTC ayrı bir devlet olarak AB üyesi olmadığı gibi, AB müktesebatının uygulandığı alanın da dışındadır. O yüzden Tüzük'le getirilen düzenlemelerin hukuken geçerli olması için iç hukuksal düzenlemelere ihtiyaç vardır. Bu, hem hukuk devleti ilkeleri hem de kuzeyde etkili kontrol uygulayan, kendi hukuk sistemine sahip, demokratik ve hukuk devleti ilkelerine bağlı bir varlığın ortaya konulması açısından önemlidir.

Bu bağlamda, KKTC'nde, kuzeyle ve güney arasında “mal-kişi-hizmet” dolaşımını düzenleyen, Yeşil Hat ve Komisyon Tüzüğü'ndeki düzenlemelerle tamamen örtüşen yasal değişikliklerin yapılması gerekmektedir. Ayrıca, AB'nin bundan sonra kuzeye ilişkin yapacağı düzenlemelerin iç hukukta doğrudan ve ulusal normlara öncelikli olarak uygulanmasına olanak sağlayacak gerekli anayasal değişikliklerin de gerçekleştirilmesinde büyük önem vardır. Bu değişiklikler hem AB ile uyum sürecine katkıda bulunacak hem de iç hukukta ortaya çıkabilecek olası bir karmaşayı da önleyecektir.